

Біблійне богослов'я

УДК 27.247.8-277

DOI: <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2024.19.2.6>

**НАРАТИВНІ ТА БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ СУДОВОЇ СПРАВИ
ПЕРЕД ПИЛАТОМ В ЄВАНГЕЛІЇ ВІД ІВАНА 18:28–19:16a**

РУДЯК Денис

магістр богослов'я

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

кафедра богослов'я

вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

e-mail: rudiakdenys@gmail.com

ЯЦИШИН Андрій

кандидат наук з богослов'я, доцент

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

кафедра богослов'я

*Науково-дослідний інститут родини і капеланства ІФАІЗ
вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна*

e-mail: yatsyshyn.a@ifai.z.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1806-3603>

Бібліографічний опис статті: Рудяк Д., Яцишин А. (2024). Наративні та богословські аспекти судової справи перед Пилатом в Євангелії від Івана 18:28–19:16a. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*, 19(2), 71–84. <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2024.19.2.6>

Анотація. *Стаття подає наративний підхід до аналізу епізоду політичного процесу засуду Ісуса Христа до розп'яття Понтієм Пилатом згідно із версією Євангелії від Івана (Ів. 18:28 – 19:16a). Судовий процес є частиною власного матеріалу (Sonfergut) в Євангелії від Івана та ставить собі за мету продемонструвати царськість Ісуса, центральним мотивом чого є текст Ів. 19:1-3. Стаття аналізує літературний контекст оповідної секвенції та її сюжетний розвиток. Як наслідок, слідує аналіз наративної складової та богословський категорій Іванівської оповіді.*

Ключові слова: *наративний аналіз, наратив, концентричний х'язм, іронія, сцена, контекст.*

**THE TRIAL BEFORE PILATE (JN. 18:28–19:16a): NARRATIVE AND
THEOLOGICAL ASPECTS OF JOHN'S SONDERGUT**

Annotation. *The article presents a narrative approach to the analysis of the episode of the political process of the conviction of Jesus Christ to crucifixion by Pontius Pilate according to the version of the Gospel of John (Jn. 18:28 – 19:16a). The trial is part of own material (Sonfergut) in the Gospel of John and aims to demonstrate the kingship of Jesus, the central motif of which is the text of Jn. 19:1-3. The article analyzes the literary context of the narrative sequence and its plot development. As a result, follows the analysis of the narrative component and theological categories of Ivan's narrative.*

Keywords: *narrative analysis, narrative, concentric chiasm, irony, scene, context.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі біблійних досліджень нарративний підхід набуває все більшої важливості, однак, в україномовному просторі він досі залишається не зреалізованим вповні. Згаданий метод зосереджується на вивченні біблійних текстів як нарративів, тобто як оповідань або історій, що мають свою структуру, персонажів, сюжетні лінії, особливості часу та простору. Нарративний підхід сприяє глибшому аналізу та тлумаченню біблійних текстів, розкриваючи їхню внутрішню логіку та значення для сучасного читача.

Мета роботи. Послуговуючись нарративним аналізом дослідити Ів. 18:28 – 19:16а, маємо намір висвітлити внутрішню динаміку взаємодії персонажів, унікальність підходу євангелиста Івана до викладу матеріалу та важливість уривку в контексті цілої розповіді про страсті. Також дана стаття покликана викликати інтерес до нарративного підходу в україномовному просторі.

Виклад основного матеріалу. Розповідь про страждання та смерть Ісуса займає центральне місце в традиції раннього християнства і є первісним ядром Євангельської оповіді. Страсті Ісуса в четвертому Євангелії не є винятком. Вся історія життя Ісуса у Івана спрямована на подію хреста як кульмінацію людського досвіду Христа – так зване «піднесення», з яким пов'язана ідея «години» Ісуса¹.

1. Контекст і структура Ів. 18:28–19:16а

Перш ніж перейти до детального аналізу нашого уривку, здається корисним обговорити літературну проблему Ів. 18:28 – 19:16а, маючи на увазі те, що називається «літературною структурою» Іванової розповіді про страсті. Структура є дуже важливою з точки зору подальшого тлумачення тексту². Внутрішню організацію тексту слід розглянути від його макроструктури, до структури найменших одиниць. Безпосередньою метою макроструктури є можливість розділити текст у цілому на менші одиниці, щоб мати загальну картину організації тексту³.

¹ Mülüney F. J. *El Evangelio De Juan*. Pamplona : Editorial Verbo Divino, 2005. P. 489.

² Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan*. Textoy esp3ritu. Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 19.

³ Inghilesi M. *L'incontro fra Ges3 e Pilato. Processo al processo e teologia di Giovanni 18 – 19*. Percorso storico, giuridico ed esegetico. Bologna : Centro editoriale dehoniano, 2012. P. 193.

Друга частина (Ів. 18 – 19) книги слави містить розповідь про страсті, яку ми можемо розділити на п'ять частин, відповідно до різних сцен, в яких розгортаються події⁴. Тут основною моделлю конструкції структури розповіді про страсті у Євангелії Івана є концентричний х'язм. Вся подія розгортається в п'ять сцен⁵. Перша має місце в саду, де відбувається арешт (Ів. 18:1 – 11). Друга у домі Анни, де починається допит Ісуса, і Петро відрікається від Нього (Ів. 18:12 – 27). Третя – у преторії, де Ісуса судить Понтій Пилат (Ів. 18:28 – 19:16а). Четверта – події, що відбуваються на Голготі (Ів. 19:16б – 37). П'ята сцена має місце у Гробі Господньому, де ховають Ісуса (Ів. 19:38 – 42). Літературний стиль Івана створює неабиякий драматизм та красу в історії страстей, послуговуючись цими сценами. Події представлені з усім їхнім трагічним реалізмом, але в той же час вони розповідаються зі світлої перспективи, як вже згадувалося у попередньому підрозділі⁶.

Отже, текст Ів. 18 – 19 можна розділити на п'ять частин, виходячи з різних місць, де відбувається драма. Розповідь побудована за структурою концентричного х'язму, адже таким чином проявляється важливість центральної сцени та богословський зміст римського процесу, де розробляється тема величчя Христа⁷:

- А) Ів. 18:1 – 11 (арешт Ісуса в Гетсиманії);
- Б) Ів. 18:12 – 27 (допит у домі Анни);
- В) Ів. 18:28 – 19:16а (суд перед Пилатом у преторії);
- Б') Ів. 19:16б – 37 (розп'яття на Голготі);
- А') Ів. 19:38 – 42 (похорон в Гробі Господньому)⁸.

Важливість третьої сцени очевидна. Вона складається із семи уривків (якщо враховувати вступ та висновок, то структурних одиниць є дев'ять), організованих у три концентричні підпоследовності, які разом творять х'язм. Кожна крайня підпоследовність містить три кроки (чи етапи), які розташовані теж концентрично. Центральна підпоследовність містить лише один крок⁹. Тут способом структурування тексту є з'ясування того, як персонажі керують дією¹⁰. Саме тому багато авторів зауважують, що історія поділена тут на кілька частин за допомогою двох дієслів – «входити» та «виходити»:

- 1) Ів. 18:28 (вступ);

⁴ Garcia-Moreno A. *El Evangelio segun San Juan. Introduccion y exegesis*. Badajoz-Pam Plona : Navegraf, 1996. P. 198.

⁵ Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan. Textoy esp3ritu*. Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 22

⁶ Garcia-Moreno A. *El Evangelio segun San Juan. Introduccion y exegesis*. Badajoz-Pam Plona : Navegraf, 1996. P. 198.

⁷ Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan. Textoy esp3ritu*. Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 22.

⁸ Oniszczyk J. *La Passione Delsignore Secondo Giovanni (Gv. 18 – 19)*. Bologna : Tipografia Giammarioli, 2011. P. 21.

⁹ Там само. С. 19.

¹⁰ Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan. Textoy esp3ritu*. Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 42.

- 2) (А) Ів. 18:29-32 (Пилат виходить, юдеї звинувачують Ісуса і вимагають Його розп'яття);
- 3) (Б) Ів. 18:33-38а (Пилат входить, Христос – Цар);
- 4) (В) Ів. 18:38б-40 (Пилат виходить і проголошує Христа невинним, юдеї обирають свободу Варавви);
- 5) (Г) Ів. 19:1-3 (бичування та увінчання терням)
- 6) (В') Ів. 19:4-7 (Пилат знову виходить до натовпу);
- 7) (Б') Ів. 19:8-12 (Пилат входить, питання влади);
- 8) (А') Ів. 19:13-16 (Пилат йде з Ісусом, і люди знову вимагають розп'яття);
- 9) Ів. 19,16б (заключення сцени – Христа видають на розп'яття) ¹¹.

Як бачимо – той, хто контролює весь рух в цій сцені – це Пилат, і є два місця, де сцени відбуваються почергово: юдеї знаходяться зовні, перед преторією, а Ісус всередині, принаймні на початку. Відбуваються рухи з середини назовні та навпаки ¹². Не можемо не помітити у щойно згаданих частинах концентричний паралелізм, який вони творять: ми стикаємося з, знову ж таки, перехресною схемою – х'язмом, де ми маємо паралелізм між початковою та кінцевою частинами, а також між проміжними частинами, в той час коли одна сцена не має паралелі – вона займає центр схеми. Завдяки цьому підкреслюється фундаментальна важливість цієї центральної сцени. Ми бачимо, як друга та восьма сцени відбуваються ззовні, і обидві стосуються прохання євреїв розп'ясти Христа. З іншого боку, третя і сьома сцени відбуваються всередині, і в них мова йде про силу та владу, в одному випадку Ісуса Христа, а в іншому – Пилата. Четверта і шоста сцени відбуваються надворі. Обидві стосуються невинності Ісуса та жорстокості натовпу. Нарешті, у центральній сцені – п'ятій, розповідається про коронацію Христа як Царя – ця частина розповіді надзвичайно важлива для автора ¹³. Однак ця концентрична конструкція є не більше ніж статичною структурою, нерухомою картиною, якої все ще недостатньо, щоб зрозуміти фундаментальне бачення Івана. У глибині воно містить динамічний рух, який проходить вектором в напрямку зверху вниз. Тобто, від одного етапу розповіді до іншого відбувається рух, поступальний розвиток предмета історії страстей через нерухомі статичні моделі; все це треба брати до уваги комплексно, щоб проникнути в бачення автора. З цієї точки зору те, що символічно реалізується в історичному факті суду в преторії, повністю реалізується на хресті, кульмінації страстей ¹⁴.

2. Наративні та богословські аспекти Ів. 18:28–19:16а

Суд над Ісусом перед Пилатом є найдовшою і найскладніше розробленою сценою в Івановій розповіді про страсті. Вдало використовуючи іронію,

¹¹ Garcia-Moreno A. *El Evangelio segun San Juan. Introduccion y exegesis.* Badajoz-Pam Plona : Navegraf, 1996. P. 387.

¹² Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan. Textoy esp3ritu.* Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 56.

¹³ Garcia-Moreno A. *El Evangelio segun San Juan. Introduccion y exegesis.* Badajoz-Pam Plona : Navegraf, 1996. P. 387.

¹⁴ Ignace de La Potterie. *La Pasi3n de Jes3s seg3n San Juan. Textoy esp3ritu.* Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. P. 57.

євангелист проголошує Ісуса царем юдеїв і Сином Божим. Місія Ісуса чітко представляється читачеві: Він відкриває світові остаточну істину. Віддавши своє життя з любові до людей, Ісус перемагає зло і смерть. Всі, хто зустрічається з Ісусом, повинні остаточнo вибрати: визнати правду або бути поглиненим брехнею. Ісус постає перед нами в'язнем, якого засудили релігійні лідери власного народу. Покинутий своїми учнями, Він стоїть зв'язаний перед вершиною світської влади – євангелист смакує іронію цієї сцени: в обстановці, здавалося б, жалюгідної слабкості, Ісус виявляє свою всемогутність¹⁵.

2.1. Вступ (Ів. 18:28)

Згадка про дім Каяфи викликає певне збентеження у читача, який натомість вірив, що Ісус перебував у резиденції Анни (пор. Ів. 18:13). Однак, ніщо не заважає нам думати, що Анна і Каяфа жили в одному будинку. З точки зору археології дуже важко реконструювати матеріально-технічне забезпечення і особливо місце, де знаходилася преторія¹⁶. Важливим елементом є також те, що «був вже ранок» – це важливо. Пилат, як і всі римські намісники, за звичаями, що були притаманні епосі його правління, починав свій день дуже рано, і закінчував його досить рано¹⁷.

2.2. I-а сцена (Ів. 18:29-32)

Пилат представляє імперську юрисдикцію, через єврейські релігійні закони він змушений вийти назустріч групі воїнів, що вели обвинуваченого¹⁸. Хоч і можна припустити, що між єврейськими лідерами (Каяфа або Анна) та Пилатом відбулася якась попередня розмова щодо Ісуса (тут вартує згадати, до прикладу, допомогу римських солдатів під час арешту Ісуса), Пилат, природно, просить пред'явити офіційне звинувачення проти Ісуса первосвященниками¹⁹. Пилат, який говорить мовою Івана, ініціює те, що традиційно називається римським процесом, послуговуючись у своєму запитанні виразом «*touanthropoutoutou*» («цей чоловік») ²⁰.

Цілком можливо, що натовп юдеїв сподівався, що Пилат не клопотатиметься подальшим розслідуванням, а просто підтримає їхнє рішення. Hubbard слушно робить висновок: «Було очевидно, що Пилат фактично почав новий судовий процес, замість того, щоб просто підтримати смертну кару, яку, як вони стверджували, Ісус заслуговував з точки зору єврейського закону»²¹.

Пилат хоче передати справу Ісуса євреям, які передали її йому. Зі змісту відповіді видається, що вони не просто члени натовпу, а лідери різних релігійних груп. Наказ римського намісника судити Ісуса на основі єврейського закону свідчить не про його незнання чи про безсилля в питанні страти, а,

¹⁵ Senior D. *The Passion of Jesus in the Gospel of John*. Minnesota : The Liturgical press, 1991. P. 68.

¹⁶ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 705.

¹⁷ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 327.

¹⁸ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 707.

¹⁹ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 328.

²⁰ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 707.

²¹ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : WordBooks : 1987. P. 328.

ймовірно, про спробу покарати обвинуваченого меншим покаранням, яке могли б присудити євреї. Вони відкрито показують свій намір убити Ісуса: «Не дозволено нам нікого вбивати!»²². Ця відповідь, яка виставляє напоказ їхнє безсилля у виконанні смертної кари, відображає юридично-політичну ситуацію в Палестині, яка, будучи частиною римської провінції, не мала повноважень виконувати смертну кару, якщо офіційні особи імперії не дали на це свою згоду²³. Відповідно, відповідь Пилата була водночас іронічною та принизливою для єврейських лідерів. Якщо своєю відповіддю вони хотіли створити враження, що Ісус порушує їхні закони, нехай судять Його згідно з цими законами. Однак, якщо вони хочуть домогтися його смерті, вони повинні висловитися чітко, оскільки, як вони самі визнали, вони не мали влади виконувати смертну кару; ця влада лежала лише в руках Пилата²⁴.

Вартує зауважити, що Пилат, скоріш за все, цілком усвідомлював, що якби євреям був наданий винятковий дозвіл стратити Ісуса на підставі серйозного порушення їхнього закону, вони б зробили це шляхом побиття камінням. Але євреї явно хотіли, щоб Ісус помер від рук римлян (пор. пізніші крики «розіпни його!» у Ів. 19:6), оскільки спосіб їхнього виконання страти тягнув би за собою прокляття Закону: «бо повішений (на палі) – то прокляття Боже»²⁵ (Втор. 21:23). Первосвященники явно хотіли переконатися, що на Ісуса не дивилися як на мученика за Божу справу, але бачили його як самозванця, який помер під прокляттям Божим. На відміну від цього, євангелист бачить у смерті Ісуса Божий спосіб виконання Його наміру «піднести» Ісуса у славі божественної любові – таким чином рятівний суверенітет відкривається для всього світу, і піднесений Господь може притягнути до себе всіх, хто бажає вічного життя та Царства Божого²⁶

2.3. II-а сцена (Ів. 18:33-38а)

Слова Пилата: «Ти цар Юдейський?» з'являються в усіх чотирьох Євангеліях. У синоптиків Ісус одразу відповідає: «Ти скажеш це» («сὺ λέγεις»), тоді як наш євангелист відкладає це аж до Ів. 18:37²⁷. В іронічній формі, звертаючись до Пилата, Ісус запитує, чи попереднє питання виникло спонтанно, чи інші люди налаштували намісника на ці думки. Бачимо, що Ісус підштовхує Пилата виявити власне бачення справи та відмовитися від бажання якнайшвидше впоратися з нею²⁸. Пилат одразу знімає з себе будь-яку відповідальність за використання царського титулу риторичним запитанням:

²² Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 135.

²³ Santi Grasso. Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 708.

²⁴ George R. Beasley-Murray. Word Biblical Commentary. Volume 36. John. / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : WordBooks : 1987. P. 328.

²⁵ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 1 : Старий Завіт. С. 213.

²⁶ George R. Beasley-Murray. Word Biblical Commentary. Volume 36. John. / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 328.

²⁷ Там само. С. 329.

²⁸ Carlo Bazzi. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato : Piemme, 2000. P. 214.

«Хіба ж я юдей?»²⁹. Його словесна реакція показує, що він не хоче мати нічого спільного з єврейським світом, претендуючи на роль автономного судді³⁰. Тепер Пилат прямо звертається до обвинуваченого з таким запитанням: «Що ти таке зробив?»³¹. Дієслово «роіео» часто зустрічається в лексикографії Четвертого Євангелія, перш за все, щоб вказати на месіанську дію. Не можна виключити, що в питанні римського судді автор вклав певну іронію, представивши власну христологічну перспективу, згідно з якою лише через те, що робив Ісус – знамення та діла – можна зрозуміти правильний вимір його царського статусу³².

Ісус стверджує, що Його царство не від цього світу. Зауважимо, що відповідь Ісуса можна розцінювати як негативне твердження, яке вказує на природу царства. Hubbard має рацію, коли зауважує: «Ісус не говорить безпосередньо про Себе; він радше він говорить про своє царство», але спірним тут є слово «безпосередньо», бо якщо Ісус говорить про своє «царство», він насправді має на увазі також і своє суверенне правління, свою царську діяльність, тобто його дії як Царя, який приносить спасіння³³.

Твердження про те, що царство Ісуса не від цього світу, приводить Пилата до висновку, що титул «цар юдейський», можливо, справді належить обвинуваченому. Відповідь «ти кажеш, що я цар» дещо амбівалентна. Це може просто означати, що сам Пилат хоче підтвердити, що Ісус є царем, або це може просто підкреслювати, що Ісус насправді є таким. Тепер він вільно висловлює мету свого втілення та місії. Два дієслова «γενναο» («народитися») і «εγερτοαι» («прийти») підкреслюють Його прихід у світ, про який мова в пролозі³⁴. Ісус пропонує істину, яка витісняє Пилата та всю політичну обстановку процесу. Ісусова істина потребує відкритості на Бога та особистого й нетактичного рішення³⁵.

Пилат формулює питання «що таке – істина?». Однак важливо зауважити, що Пилат не має філософських інтересів: він зневажає єврейські релігійні суперечки та виявляє роздратування через справу Ісуса, від якої він не може втекти. Він шукає лише один вихід, поширений серед політиків: зберегти владу та авторитет будь-якою ціною³⁶.

2.4. Ш-я сцена (Ів. 18:38б-40)

Складається враження, що Пилат намагається відвернути увагу від обвинуваченого шляхом «пасхального привілею», за рахунок якого єврейські в'язні були амністовані щорічно (один в'язень на рік). У пропозиції звільнити

²⁹ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 135.

³⁰ Santi Grasso. Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 710.

³¹ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 135.

³² Santi Grasso. Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 710.

³³ George R. Beasley-Murray. Word Biblical Commentary. Volume 36. John. / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 330.

³⁴ Santi Grasso. Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 712.

³⁵ Carlo Bazzi. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato : Piemme, 2000. P. 214.

³⁶ Carlo Bazzi. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato : Piemme, 2000. P. 215.

юдейського царя ми можемо виявити протиріччя Пилата, який, з одного боку, підтверджує невинність Ісуса, а з іншого пропонує його звільнити через звичай амністії, що, очевидно, передбачає попереднє засудження обвинуваченого. З історичних джерел відомо, що амністія застосовувалася в римських провінціях, але не в Палестині. Проте, ніщо не виключає ймовірності існування традиції відпускати в'язня на Пасху³⁷.

Ті, що привели обвинуваченого для винесення вироку, очевидно, не бажають його свободи, і мають намір змарнувати «пасхальний привілей». «Закричали» – це слово виражає ставлення, яке передбачає рішучість і наполегливість³⁸. Автор демонструє нам всю засліпленість релігійних лідерів народу, які просили звільнити того, хто був винний у насильстві, і вимагали смерті Того, Хто прийшов подарувати їм справжню свободу³⁹.

2.5. IV-а сцена (Ів. 19:1-3)

Зіткнувшись із рішенням про покарання Ісуса, читач ставить собі таке запитання: якщо Пилат визнав Його невинним, чому ж тоді Ісуса карають бичуванням? Слід зазначити, що особистість римського намісника описана як досить нерішуча, більш стурбована підтриманням політичних і релігійних балансів, ніж встановленням справедливості. Отже, з одного боку, він не хоче виносити смертний вирок, але з іншого, має намір задовольнити прохання євреїв. У Палестині бичування (або «verberatio») фактично є меншим, порівняно з іншими, покаранням, засобом уникнення страти⁴⁰. Тобто, скоріш за все, бичування – це нова стратегія звільнення Ісуса⁴¹.

Знуцання воїнів було мотивоване спонтанним бажанням якоїсь грубої та жорстокої гри⁴². У випадку Ісуса бичування супроводжується глузливым ритуалом або королівською пародією, в якій озвучені звинувачення імітуються. Дієслова, які використовуються для опису всього, що відбувається, приписуються воїнам – особам, які тут з'являються вперше і які, ймовірно, належать до римської армії (пор. Ів. 19:23.24). Ісуса увінчують щойно сплетеним терновим вінком і надягають на Нього багряний плащ⁴³. Цей терновий вінець хоч і був передусім задуманий як карикатура, а не знаряддя тортур, очевидно завдав Ісусові чимало фізичних страждань. Його форма була імітацією променистої корони божественних правителів, що була зображена на монетах сходу в той час. Швидше за все, вінець був сплетений із великих шипів фінікової пальми, які були легко доступні⁴⁴.

³⁷ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 713.

³⁸ Там само. С. 714.

³⁹ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 333.

⁴⁰ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 714.

⁴¹ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 334.

⁴² Там само. С. 336.

⁴³ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 714.

⁴⁴ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : WordBooks : 1987. P. 336.

Цікавим є те, що глузливі слова відіграють роль тлумачення драми. Привітання «Радуйся, царю юдейський!»⁴⁵, яке раніше було об'єктом звинувачень (Ів. 18:33.37), в цей момент служить саме для того, щоб висміяти Ісуса за Його нібито місію⁴⁶. Вигук нагадує римське вітання «Аве, Цезарю!», однак, замість поцілунку шани воїни плюють на Ісуса і б'ють Його в обличчя⁴⁷. Удари в обличчя, можливо, мають на меті проведення паралелі із процесом перед Анною, коли Ісуса вдарив один із сторожі (Ів. 18:22)⁴⁸.

2.6. V-а сцена (Ів. 19:4-7)

Згідно зі схемою розповіді про Страсті Пилат знову залишає преторію, висловлюючи оточуючим своє бажання вивести обвинуваченого до них, щоб теперішній фізичний стан Ісуса викликав у них співчуття та милосердя. Тобто Пилат виводить Його з преторії тому, що не знаходить причини для страти (пор. Ів. 18:38)⁴⁹. Однак зауважимо, що не згадується про те, чи знав Пилат про знущання воїнів. Ми можемо лише припустити, що або Пилат був свідком принаймні частини «пантоміми» солдатів, або що воїни просто привели до нього Ісуса вже після знущань. У будь-якому випадку, цей епізод підштовхнув Пилата до ідеї нової спроби отримати схвалення євреїв щодо звільнення Ісуса⁵⁰.

Ісус виходить до натовпу у терновому вінку та багрянці, в яку Його зодягнули воїни. Слова Пилата, які супроводжують прихід Ісуса, несуть у собі функцію інтерпретації: «Ось чоловік!» – маючи на меті не лише підкреслити Його принижений стан, але й натякнути, згідно з христологією Івана, на Його божественний статус. Слова Пилата можна також витлумачити у світлі звинувачення, сформульованого євреями: «За те, що, людиною будиши, Бога з себе робиш!»⁵¹ (Ів. 10:33), що, у свою чергу, перегукується з вигуками під час суду: «...за законом мусить він умерти, бо він із себе Сина Божого зробив»⁵² (Ів. 19:7)⁵³. Очевидно, що сцена «Ессе Номо» не позбавлена редакторської логіки: Пилат виводить Ісуса з преторії не для того, щоб євреї зрозуміли, що намісник вважає його невинним, а для того, щоб, з огляду на страждання Ісуса, вони самі визнали його невинним⁵⁴.

Якщо раніше релігійні лідери вимагали смертного вироку для Ісуса, вважаючи бичування недостатнім, то тепер вони вперше висловлюють волю,

⁴⁵ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 136.

⁴⁶ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 714.

⁴⁷ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 336.

⁴⁸ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 714.

⁴⁹ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 714.

⁵⁰ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : WordBooks : 1987. P. 337.

⁵¹ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 125.

⁵² Там само. С. 136.

⁵³ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 715.

⁵⁴ César Augusto Franco Martínez. *La Pasión de Jesús Según San Juan. Escenas con cuestiones disputadas*. Madrid : Fundación San Justino, 2005. P. 178.

щоб Він був убитий шляхом розп'яття. Ця страта була не тільки особливо болісною, тому що засуджений помирав після довгої агонії, але й ганебною для суспільства, оскільки вона призначалася для підричників римської політичної влади. Подвійне вживання дієслова кричати («*kraugazo*») підкреслює тверду рішучість прохання євреїв⁵⁵.

Єврейські лідери підтверджують легітимність засудження на основі свого закону. Які злочини вчинив Ісус? Обвинувачі ідентифікують їх і підсумовують одним виразом: «він із себе Сина Божого зробив»⁵⁶. Єврейське звинувачення цілком узгоджується із христологією Івана, адже воно трактує місію Ісуса як місію Сина. Євреї змушені розкрити всі свої карти, вказуючи справжню причину засудження, яка є не політичною, а релігійною. Власне, зараз вони роблять те, що ще раніше запропонував їм Пилат – судять за своїм законом (Ів. 18:31)⁵⁷. Цікавим є те, що синоптики вказують, що богохульство було підставою для засудження Ісуса ще раніше – на суді перед Каяфою⁵⁸.

2.7. VI-а сцена (Ів. 19:8-12)

Хоч про страх Пилата раніше не згадувалося, очевидно, що суд дедалі більше виводив його з рівноваги⁵⁹. Тактика Пилата, яка передбачала відпустити Ісуса, тоне під шаленим тиском обвинувачів. За цих обставин лише більша рішучість римського намісника могла б впоратися з насильницьким тиском⁶⁰. Хоч читачеві повідомляється про те, що Пилат знову повертається до преторії, розповідь нехтує моментом повернення Ісуса до середини, з чого можна зробити висновок про певну прогалину у розповіді. Римський намісник, який звертається до обвинуваченого із запитанням «Звідкіля ти?» – знову розкривається як персонаж іванівської інтерпретації. Власне, у Четвертому Євангелії він доводить до завершення місію Месії, проілюстровану в пролозі, згідно з якою Логос, що є з Богом, сходиться в людську історію (Ів. 1:1 – 18)⁶¹. Тобто, запитання Пилата висловлює його тривогу з приводу дилеми: чи був Ісус із землі чи з неба, чи був він людиною чи Богом. Але, на його подив, Ісус не дає йому відповіді. Мовчання Ісуса в цій обстановці нагадує Іс. 53:7⁶².

Пилат не зник, щоб люди відмовлялися відповідати на його запитання, а тим більше в'язень⁶³. Він хоче переконати Ісуса заговорити за допомогою важеля влади, виявляючи цим своє утилітарне міркування. Як римський намісник він має вирішальну владу над життям обвинуваченого: може звільнити його або, навпаки, засудити на смерть на хресті. Термін «*exousia*», що

⁵⁵ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 715.

⁵⁶ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 136.

⁵⁷ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 716.

⁵⁸ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 338.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Carlo Bazzi. *Vangelo di Giovanni. Testo e commento*. Casale Monferrato : Piemme, 2000. P. 215.

⁶¹ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 717.

⁶² George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 339.

⁶³ Там само.

означає «право, повноваження, влада», вказує на здатність до самовизначення або діяльності, а в юридичному значенні – можливість здійснення дій, наданих нормою. У Євангелії від Івана це слово використовується насамперед для того, щоб вказати на божественну силу Ісуса ⁶⁴.

Особа того, хто має «більший гріх», ніж Пилат, невідома. Природно думати про Юду з огляду на Ів. 13:21 (те саме дієслово вживається в обох реченнях: «*παραδόσει*» майбутнє в перспективі, «*παραδοῦς*» минулий час, оскільки це вже сталося); однак Юда зникає після того, як привів воїнів до Ісуса (Ів. 18:13), і не брав участі в передачі Ісуса Пилату ⁶⁵.

Пилат явно був глибоко вражений словами Ісуса, однак єврейські лідери використовують свій останній та найпотужніший аргумент: ти станеш ворогом кесаря. І Пилат справді мав би цього боятися! Бо Тиберій, як відомо, до всіх ставився із постійними підозрами, і з кожним, хто хоч якось загрожував його політичному становищу, поводився безжально й жорстоко. Пилат розумів, що звинувачення в підбурюванні до революційних рухів в бурхливій Палестині було б дуже небезпечним ⁶⁶.

2.8. VII-а сцена (Ів. 19:13-16а)

Після політичного шантажу Пилат змушений вивести Ісуса і сісти на суддівське сидіння («*sella curilis*»), щоб провести формально правильний процес з юридичної точки зору. «*Bema*», що буквально вказує на «простір, по якому можна ходити» (пор. Ді. 7:5), також означає «сходінка, сидіння, подіум» (пор. Ді. 12:21) або «двір» (пор. Ді. 18:12). Судова зона розташована в місці, яке на івриті називається «*Gabbathà*». Грецький термін «*Lithostrato*» насправді не є перекладом, а вказує на «вимощене або мозаїчне місце». Функція подвійного позначення може натякати на той факт, що засудження відбувається у публічній формі як перед грецьким, так і перед єврейським світом, а також тому, що автор часто любить цитувати єврейські слова, перекладені грецькою ⁶⁷.

Поряд з топографічною інформацією подано також хронологічні дані: «*Parasceve*» – термін єврейського походження, що вказує на день підготовки до свята Пасхи, коли заколюють ягнят на площі храму; крім того, вказується точна година – шоста (тобто дванадцята година дня). Коли в Четвертому Євангелії вказується точний час, це має на меті підкреслити важливість описаної події (пор. Ів. 1:39) ⁶⁸. Оскільки приблизно в цей час – напередодні Пасхи – у Храмі приносили в жертву ягнят, то Ісус постає Агнцем, який помирає, щоб забрати гріх світу ⁶⁹.

Тверда воля і переповненість насильством присутніх знову підкреслюються дієсловом «кричати», за допомогою якого натовп вимагає

⁶⁴ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 717.

⁶⁵ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 340.

⁶⁶ Там само.

⁶⁷ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 719.

⁶⁸ Там само. С. 720.

⁶⁹ Carlo Bazzi. *Vangelo di Giovanni. Testo e commento*. Casale Monferrato : Piemme, 2000. P. 216.

піддати Ісуса смертній карі – розп'яття. Таким чином кожен, хто знаходиться у розповіді перед преторією, бере на себе роль «плоского» персонажа, тому що від початку до кінця судового процесу ці персонажі увесь час реагують однаково, кричачи та вимагаючи смертного вироку для обвинуваченого. Пилат підкреслює суперечливість популярного прохання риторичним запитанням, яке наводить на думку про ірраціональний намір єврейських лідерів: «Маю я вашого царя розп'ясти?»⁷⁰. Ймовірно, запитання римського офіцера ґрунтується на знанні історії єврейського народу, який прагнув і продовжує прагнути явлення Месії, але в той момент, коли Він їм являє себе, вони відмовляються від нього⁷¹. Звісно ж, у Пилата не було жодних сумнівів щодо відповіді натовпу на його останнє звернення – римський намісник намагається перекласти на них відповідальність за смерть Ісуса⁷².

Рішуче прохання релігійних лідерів спонукає Пилата віддати їм обвинуваченого на розп'яття – саме тому в розповіді немає публічного й офіційного засудження римською владою Ісуса. Цього разу дієслово «paradidomi» описує вчинок не євреїв, а римського намісника⁷³. Цікаво, що це речення насправді не є чіткою формулою вироку на розп'яття, яка в ті часи звучала так: «Ibis in crucem» («Ти підеш на хрест»)⁷⁴.

Отже, бачимо, що хоч дотепер Пилат намагався залишатися нейтральною стороною цієї судової справи, щоб уникнути рішення про страту, зараз він робить чіткий та однозначний вибір⁷⁵. Раніше римський намісник пропонував єврейському народу вибрати: Ісуса чи Варавву, а зараз єврейський народ пропонує правителю вибір Христос чи кесар⁷⁶? За словами SjefvanTilborg: «Пилат обирає кесаря, а отже, несправедливість»⁷⁷.

Висновки

Підсумовуючи, можемо сказати, що в контексті розповіді про страсті важливість обраного нами уривку очевидна. Однак, ще важливішим є підкреслити роль наративного дослідження, завдяки якому нам вдалося розкрити внутрішню динаміку розповіді та дослідити унікальний підхід євангелиста Івана, який, послуговуючись схемою концентричного х'язму, розміщує Ів. 18:28 – 19:16а в центрі страсної оповіді. Водночас, завдяки низці засобів на кшталт іронії, ми маємо змогу почути те, про що персонажі мовчать, зрозуміти те, чого не розуміють учні. Дана стаття вкотре підкреслила

⁷⁰ Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 2 : Новий Завіт. С. 136.

⁷¹ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 721.

⁷² George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 343.

⁷³ Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. P. 721.

⁷⁴ George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. P. 343.

⁷⁵ Sjef Van Tilborg. *Reading John in Ephesus*. Leiden : Brill, 1997. P. 172.

⁷⁶ Hans Urs von Balthasar. *Explorations in Theology II* / translated into English by John Saward. San-Francisco : Ignatius Press, 2011. P. 61.

⁷⁷ Sjef Van Tilborg. *Reading John in Ephesus*. Leiden : Brill, 1997. P. 172.

необхідність застосування наративного аналізу та здійснила спробу популяризації цього підходу в україномовному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Святе Письмо Старого і Нового Завіту : в 2-х ч. / пер. о. І. Хоменко; повний пер., здійснений за оригін. євр., араб. та грец. текстами. Львів : Свічадо, 2018. Ч. 1 : Старий Завіт. 1126 с. ; Ч. 2 : Новий Завіт. 350 с.
2. Carlo Bazzi. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato : Piemme, 2000. 268 p.
3. César Augusto Franco Martínez. La Pasión de Jesús Según San Juan. Escenas con cuestiones disputadas. Madrid : Fundación San Justino, 2005. 267 p.
4. Garcia-Moreno A. El Evangelio según San Juan. Introducción y exégesis. Badajoz-Pamplona : Navegraf, 1996. 525 p.
5. George R. Beasley-Murray. Word Biblical Commentary. Volume 36. John. / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. 442 p.
6. Ignace de La Potterie. La Pasión de Jesús según San Juan. Textoy espíritu. Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. 153 p.
7. Inghilesi M. L'incontro fra Gesù e Pilato. Processo al processo e teologia di Giovanni 18 – 19. Percorso storico, giuridico ed esegetico. Bologna : Centro editoriale dehoniano, 2012. 400 p.
8. Mülüney F. J. El Evangelio De Juan. Pamplona : Editorial Verbo Divino, 2005. 547 p.
9. Oniszczyk J. La Passione Delsignore Secondo Giovanni (Gv. 18 – 19). Bologna : Tipografia Giammarioli, 2011. 256 p.
10. Rudolf Schnackenburg. Commentario teologico del nuovo testamento. Il vangelo di Giovanni. Parte terza / traduzione italiana di G. Cecchi / edizione italiana a cura di O. Soffritti. Brescia : Paideia Editrice, 1981. 681 p.
11. Santi Grasso. Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico. Roma : Città Nuova Editrice, 2008. 982 p.
12. Senior D. The Gospel of Matthew and the Passion of Jesus: Theological and Pastoral Perspectives. *Word & Word. Volume VXIII*. 1998. № 4. P. 372-379.
13. Senior D. The Passion of Jesus in the Gospel of John. Minnesota : The Liturgical press, 1991. 176 p.
14. Sjef Van Tilborg. Reading John in Ephesus. Leiden : Brill, 1997. 240 p.

REFERENCES

1. Sviate Pysmo Staroho i Novoho Zavitu: v 2-kh ch. (2008) / per. o. I. Khomenko; povnyi per., zdiisnenyi za oryhin. yevr., aram. ta hrets. tekstamy. Kyiv: Misioner.
2. Carlo Bazzi. Vangelo di Giovanni. Testo e commento. Casale Monferrato : Piemme, 2000. 268 p.

3. César Augusto Franco Martínez. *La Pasión de Jesús Según San Juan. Escenas con cuestiones disputadas.* Madrid : Fundación San Justino, 2005. 267 p.
4. Garcia-Moreno A. *El Evangelio según San Juan. Introducción y exégesis.* Badajoz-Pamplona : Navegraf, 1996. 525 p.
5. George R. Beasley-Murray. *Word Biblical Commentary. Volume 36. John.* / edited by D. A. Hubbard, G.W. Barker, J. D. W. Watts, R. P. Martin. Waco, Texas : Word Books : 1987. 442 p.
6. Ignace de La Potterie. *La Pasión de Jesús según San Juan. Textoy espíritu.* Madrid : Biblioteca de autores cristianos, 2007. 153 p.
7. Inghilesi M. *L'incontro fra Gesù e Pilato. Processo al processo e teologia di Giovanni 18 – 19. Percorso storico, giuridico ed esegetico.* Bologna : Centro editoriale dehoniano, 2012. 400 p.
8. Mülüney F. J. *El Evangelio De Juan.* Pamplona : Editorial Verbo Divino, 2005. 547 p.
9. Oniszczyk J. *La Passione Delsignore Secondo Giovanni (Gv. 18 – 19).* Bologna : Tipografia Giammarioli, 2011. 256 p.
10. Rudolf Schnackenburg. *Commentario teologico del nuovo testamento. Il vangelo di Giovanni. Parte terza / traduzione italiana di G. Cecchi / edizione italiana a cura di O. Soffritti.* Brescia : Paideia Editrice, 1981. 681 p.
11. Santi Grasso. *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico.* Roma : Città Nuova Editrice, 2008. 982 p.
12. Senior D. *The Gospel of Matthew and the Passion of Jesus: Theological and Pastoral Perspectives.* *Word & Word. Volume VXIII.* 1998. № 4. P. 372-379.
13. Senior D. *The Passion of Jesus in the Gospel of John.* Minnesota : The Liturgical press, 1991. 176 p.
14. Sijef Van Tilborg. *Reading John in Ephesus.* Leiden : Brill, 1997. 240 p.

*Стаття надійшла до редакції 23.05.2024 р.
Стаття рекомендована до друку 17.06.2024 р.*